IETS OVER DUITSCHE SPAARBANKEN.

Wij, Nederlanders, hebben den naam van altijd achteraan te komen als het geldt nieuwigheden in te voeren, verbeteringen aan te brengen of proeven te nemen. Wij zien zoo graag de kat eens uit den boom en betreden slechts aarzelend den weg, dien anderen reeds lang met frisschen moed ingeslagen hebben. De energie om zelf nieuwe wegen te zoeken, de eerezucht om pioniers te zijn missen wij maar al te vaak, vooral als eenig geldelijk risico aan de zaak verbonden is.

Zoo is het helaas op velerlei gebied en zoo is het ook op het terrein van het spaarbankwezen.

Als wij bedenken, dat spaarbanken nu welhaast honderd jaren in ons land bestaan en als wij zien, dat nog zoovele tientallen van die instellingen werken — nagenoeg onveranderd of althans slechts in ondergeschikte punten afwijkend — zooals het onder vader, groot- en overgrootvader was, hoe ze vegeteeren, mag men wel zeggen, als suffice instellingen zonder eenige energie, zonder eenig zich manifesterend begrip van wat ze moeten zijn voor de arbeidende klasse, zonder te bedenken welke economische beteekenis ze konden en moesten hebben voor heel hare omgeving, als we zien hoe het krachtig opbloeiend leven der Rotterdamsche spaarbank slechts weinige harer zusterinstellingen in meerdere of mindere mate opwekt om zich te reorganiseeren, om haar bedrijf in overeenstemming te brengen met den geest des tijds, hare houding tot het sparende publiek te wijzigen door het de rechten te geven, welke het toekomst en daarmede het begrip: philanthropie, verkeerdelijk zoolang aan het instituut spaarbanken verbonden, geheel en al te verwerpen, als wij verder zien, dat men overigens de gedragingen der Rotterdamsche spaarbank met eenig wantrouwen, een meesmuilen beschouwt, hoogstens het besluit neemt om ook nu maar weer eens de kat uit den boom te zien, dan komen wij tot de conclusie, dat ons Nederlandsch spaarwezen nog achterlijk is en

dat er nog heel wat aan te verbeteren valt, verouderde begrippen uitgeroeid, nieuwe denkbeelden aangebracht dienen te worden en vooral, dat meerdere belangstelling in het spaarwezen moet opgewekt worden.

Hoe kan men hiertoe komen?

Een der uitnemendste middelen is het zeker wel, als men eens gaat zien hoe het bij andere volken gesteld is, hoe de spaarbanken daar werken en welke plaats zij in het maatschappelijk leven der buitenlanders innemen. Vanzelf wordt daarbij de aandacht het eerst getrokken naar Duitschland, waar het spaarwezen zich op reusachtige wijze ontwikkeld heeft, dank zij ook de belangstelling, welke de regeering steeds aan de spaarbanken wijdde. Wij herinneren hierbij slechts aan de — ook nu nog vigeerende — Pruisische wet van 12 December 1838, welke eenige algemeene regelen voor het bedrijf der spaarbanken geeft zonder door te veel detaillering de vlucht dier instellingen te belemmeren, eene wettelijke regeling, welke in ons land geheel ontbreekt.

Op het einde van 1905 hadden de gezamenlijke Deutsche spaarbanken een schuld aan inleggers van 11 milliard. Als men nu weet, dat het nationaal vermogen geschat werd op 150 à 200 milliard, dan was daarvan dus 6 à 8 pCt. in beheer bij de spaarbanken.

Om de spaarkracht van het Deutsche volk na te gaan dienen wij nog te wijzen op eenige, na met spaarbanken verwante, instellingen. In de eerste plaats de levensverzekeringen, die einde 1902 een bezit van 2647 millioen mark hadden ¹⁾, vervolgens de arbeidersverzekering (invaliditeits-, ongeval- en ziekteverzekering), welke in 1903 een vermogen van ruim 1500 millioen mark had en ten slotte de Genossenschaftskassen, bij welke de zuivere spaarinlagen op 1100 millioen geschat worden.

Bovenstaande cijfers, waarbij nog buiten beschouwing gelaten zijn de bedragen, ingelegd bij de privaat-spaarkassen en de talrijke deposito-banken, welke ook eigenlijke spaarinlagen aannemen, zijn voldoende om te doen zien hoe de spaaridee bij het Deutsche volk ingang gevonden heeft.

¹⁾ Einde 1906 was het vermogen der levensverzekeringmaatschappijen bijna 4 milliard.

Schrijver dezes heeft het voorrecht gehad nader kennis met Duitsche spaarbanken te maken. Door den Hannoverschen Spaarbankbond was n.l. besloten dit jaar een cursus te houden voor beambten aan spaarbanken, bij den Bond aangesloten, en het bestuur der Aruhemsche Gemeentespaarbank, aan welke instelling schrijver als adjunct-administrateur verbonden is, heeft hem na bekomen toestemming van het Bondsbestuur ter bijwoning van dien cursus naar Hannover gezonden.

Eene betere gelegenheid om kennis te maken met Duitsche spaarbanken dan Hannover ware moeilijk te vinden. Evenals op zoo velerlei gebied neemt deze plaats, welke zich van 1866, het jaar der inlijving bij Pruisen, tot nu van een landstad met 60.000 inwoners tot een plaats met 250.000 inwoners ontwikkeld heeft, ook wat het spaarwezen betreft eene eerste plaats in. Zeker mag dit laatste voor een goed deel worden toegeschreven aan de werkzaamheden van den Hannoverschen Spaarbankbond. Die bond werd voor ongeveer 20 jaren opgericht met de bedoeling om het spaarwezen in de provincie Hannover te bevorderen en hij kwijt zich op schitterende wijze van die taak. Alle spaarbanken, d. w. z. alle stads- en kreisspaarbanken, zijn er thans bij aangesloten, zoodat samenwerking in aller belang mogelijk is. Bondscontrôle, van veel wijder strekking dan de staatscontrôle, is ingevoerd, wat met het oog op de vergemakkelijking van het bedrijf, het behoeden voor fraude enz. van het grootste gewicht is, en op de spaarbankdagen worden steeds gewichtige onderwerpen behandeld, waardoor dikwijls de stoot gegeven wordt tot het invoeren van verbeteringen.

De cursus, waarover ik zoo even sprak, is op zich zelf een bewijs van den ruimen blik van het bestuur van den bond. Immers toen op den 22^{en} spaarbankdag, 24 November 1906, deze iustructiecursus voor beambten ter sprake kwam, de eerste van dien aard in Duitschland, werd de hoop uitgesproken dat de cursus het zaad mocht zijn, waaruit later een vakschool voor spaarbankbeambten zou voortkomen.

Hannover nu telt met hare tweelingstad Linden vijf openbare spaarbanken, alle uitstekend ingericht, behalve nog eenige andere spaarinrichtingen en een aantal Genossenschaftskassen en „valsche” spaarbanken. Een ruim veld dus om te bearbeiten. En een arbeid, die vergemakkelijkt werd, doordat het leerplan van

den cursus het bezoek aan een aantal goede spaarbanken bevatte en deze dus voorbereid waren op het bezoek van cursisten, waardoor het geen moeilijkheid opleverde alle gewenschte inlichtingen over het bedrijf te krijgen en het raderwerk ervan in beweging te zien. Dit laatste nu is van het allergrootste belang, de organisatie der banken, de ontwikkeling enz. kan men uit de jaarverslagen en andere gegevens opmaken, maar het zien van het bedrijf in beweging geeft inhoud aan wat men erover gelezen heeft, en ik moet dan ook erkennen, dat het mij daardoor mogelijk is geworden mij het verschil tusschen de Duitse en de Hollandsche spaarbanken duidelijk voor te stellen en mij een denkbeeld te vormen van wat er bij ons in het algemeen ontbreekt; dat veel bevestigd is geworden, wat ik in zake het spaarbankwezen wel eens had gedacht, andere denkbeelden eene wijziging ondergingen, kortom, dat de bezoeken aan de Hannoversche spaarbanken mij zeer veel geleerd hebben en mijne inzichten verruimd. Laat ik hieraan toevoegen, dat het mij als buitenlander gewenscht voorkwam die bezoeken niet met de andere cursisten te samen te doen, maar mij alleen aan de spaarbanken te vervoegen, waarbij ik telkens verrast werd door de groote bereidwilligheid der besturen om mij in alle opzichten van dienst te zijn.

Wat mij tevens verrast heeft, was de groote belangstelling van alle spaarbankbeambten, die ik ontmoette, in het spaarbankwezen. Zij voelen blijkbaar, dat het een billijke eisch is, dat de beampten der welvaartsinstituten „Spaarbanken“ hun weten en kunnen geheel in dienst hunner medeburgers stellen en dat het noodzakelijk is hun weten en kunnen uit te breiden. Het feit ook, dat de beampten in de gelegenheid zijn hun positie bij andere spaarbanken te verbeteren, daar kennis te maken met nieuwe inzichten, een andere wijze van werken enz., en er ook weer nieuwe denkbeelden te opperen, dat er vakbladen zijn en samenkomsten van beampten om over spaarbankzaken te spreken, draagt er ongetwijfeld toe bij, dat hun belangstelling in en kennis van het spaarwezen grooter is, dan die van het meerendeel hunner collega's in Nederland, waar van al die zaken geen sprake is.

De spaarbanken, welke ik in Hannover bezocht heb, waren de volgende:

1°. die der Landkreis Hannover, gewaarborgd door de Landkreis, tellende 22328 inleggers met een tegoed van 20.228.791.51 M. op 31 Dec. 1906.

2°. de Sparkasse der Kön. Haupt- und Residenzstadt Hannover, gewaarborgd door de stad, tellende 72511 inleggers met een tegoed van 43.655.928.92 M.

3° de Kapital-Versicherungs-Anstalt, eene instelling, waarvan de spaarbank, in 1875 opgericht, op dit oogenblik het hoofdbedrijf vormt. Vroeger eene privaatspaarbank, heeft zij, om van regeeringswege den naam, „mündelsicher” te krijgen en dus het recht te hebben gelden van minderjarigen, onder curateele gestelden enz. aan te nemen, zich den waarborg van de stad Hannover verzekerd en daarvoor hare zelfstandigheid en de vrije beschikking over hare overschotten opgeofferd. Zij heeft thans 77104 inleggers, wier te goed 47.601.979.69 M. bedraagt.

4°. de Städtische Sparkasse Linden, gewaarborgd door de stad Linden, $\pm$ 15000 inleggers tellende met een tegoed van ruim 10 millioen M.

5°. de Sparkasse der Landkreis Linden, gewaarborgd door de Landkreis, met ruim 7000 spaarders, wier tegoed ruim 5 millioen M. bedraagt.

6° de Sparkasse van het voormalige Ambt Burgwedel, ongeveer 6000 inleggers, met een tegoed van 5.200.000 M., tellende.

Deze laatste spaarbank, gelegen in het dorpje Burgwedel, op een paar uren afstand van Hannover, was voor een bezoek uitgekozen, omdat zij een voorbeeld is van de wijze, waarop eene landelijke spaarbank beheerd moet worden.

Voorts is in Hannover door mij een bezoek gebracht aan de Konfirmanden-Sparkasse en heb ik een onderzoek ingesteld naar het rabatzegelstelsel.

Het is mijne bedoeling niet over al die spaarbanken in het bijzonder uit te weiden. Ik wil slechts in algemeene trekken weergeven, wat ik bij mijne bezoeken opgemerkt en vernomen heb en zulks in verband met de toestanden in ons eigen land.

Ik moet beginnen met op te merken, dat het bedrijf der spaarbanken geheel door de ambtenaren geschiedt. Deze ambtenaren zijn: de Rendant (Kassierer of Rechnungsführer), de Ge-

gegenbuchführer (Controleur) en verder boekhouders en hulp-beambten. De Rendant en de Gegenbuchführer stellen een cautie, de eerste is hoofd van het bedrijf, maar alle ontvangsten en uitgaven mogen slechts in het bijzijn en onder medewerking van den Gegenbuchführer geschieden.

Dit is de algemeene regeling, zooals ze b.v. door de Geschäfts-Anweisung van den Deutschen Spaarbankbond wordt aangegeven, maar de spaarbanken hebben natuurlijk vrijheid om noodig geachte wijzigingen aan te brengen. Zoo staat b.v. aan het hoofd van sommige grootere spaarbanken een directeur, naast wien men toch altijd weer den Rechnungsführer en den Gegenbuchführer vindt. Bij sommige kleinere is het niet mogelijk een Gegenbuchführer aan te stellen en moet men zich vergenoegen met iemand, die het voeren van het Gegenbuch als bijbetrekking heeft. Toch houdt men zich vooral streng aan het doen behandelen van alle posten van inkomsten en uitgaven door beide beambten. Dit is dan ook bepaald noodig voor de contrôle, om fraude en vergissingen te voorkomen. Bij onze Nederlandsche spaarbanken, ook grootere, is de moeilijkheid van eene goede contrôle vaak aanleiding geweest, dat men teruggeschrikt is voor de — in het belang van een goed bedrijf toch noodzakelijke — behandeling der zaken door de beambten. Zulk eene contrôle is evenwel te vinden, de spaarbanken te Rotterdam en Arnhem bewijzen het, en dáár en in Duitschland geeft het geen aanleiding tot bezwaren. In Duitschland heeft men overigens behalve de maandelijksche contrôle door het bestuur nog een van staatswege en verder een Verbandscontrôle door den Verbandsrevisor. Het doel der staatsrevisie is zich te vergewissen, dat alles goed beheerd is, dat geen diefstal of fraude heeft plaats gehad. De taak van den Verbandsrevisor is meer uitgebreid: behalve het contrôleeren van het geldelijk beheer, heeft hij den plicht de spaarbanken te wijzen op tal van kleinigheden, die de boekhouding practischer maken, overbodig schrijfwerk doen verdwijnen, hij moet verbeteringen in het spaarbedrijf aangeven, wijzen op doelmatige formulieren. De Verbandsrevisor moet dus een man van groote vakkennis zijn. De bevindingen van dezen ambtenaar worden aan het bondsbestuur medegedeeld en dit tracht wederspannige spaarbanken er toe te brengen zekere gewenschte verbeteringen in te voeren. In

ernstige gevallen kan het bij voortdurenden onwil aan de algemeene vergadering van den bond een voorstel tot royement doen. De aanstelling van Verbandsrevisoren heeft op deze wijze reeds een ontzaglijk nut gesticht, tal van misstanden, tal van kleine ongerechtigheden en feilen in het beheer en de contrôle zijn verbeterd en zeker mag voor een deel de hooge trap, waarop het Duitsche spaarbankwezen staat, aan de werkzaamheid des Revisors worden toegeschreven. Zóó belangrijk is de taak van den Revisor in het Duitsche spaarbankwezen, dat men de instelling der Verbandsrevisionen als een der heuglijkste gevolgen van het ontstaan van den bond beschouwt.

De ongeveer 180 spaarbanken, welke bij den Hannoverschen bond aangesloten zijn moeten alle ééns in de vijf jaren grondig aan eene Revision worden onderworpen.

Een andere oorzaak van de ontwikkeling van het Duitsche spaarbankwezen is de concurrentie, welke de spaarbanken te voeren hebben met andere instellingen, waardoor zij gedwongen worden uit zelfbehoud haar bedrijf zoo goed mogelijk in te richten, aan de inleggers zooveel mogelijk te gemoet te komen door vriendelijkheid, door snelle „Abfertigung”, door het verleenen van credieten, door het oprichten van bijkantoren (Annahmestellen, Zweigstellen), door het bevorderen van het schoolsparen, het uitgeven van Heimbüchsen enz.

Van die concurreerende instellingen noemen wij in de eerste plaats de Genossenschaften, kleine banken, welker bedoeling het is aan hare leden, handwerkslieden, winkeliers enz., crediet te geven, hun wissels te disconteeren, hen te steunen bij het bouwen enz., maar die tevens spaarinlagen aannemen. De meeste voorschotbanken in het bijzonder zijn, evenals de spaarbanken, tegelijk spaar- en credietinstellingen en onderscheiden zich van de spaarbanken voornamelijk daardoor, dat middel en doel verwisseld zijn. Zij nemen spaarinlagen aan om credieten te kunnen verleenen, terwijl de spaarbanken geld uitleenen, omdat zij spaarinlagen krijgen. Een ander verschil, en een zeer belangrijk voor de inleggers, is dit dat de spaarbanken, althans de kommunale (privaatspaarbanken zijn er weinig), een garant hebben en de Genossenschaften slechts in zooverre veilig zijn, als de Genossen, bij die mit unbeschränkter Haftung, kapitaalkrchtig zijn. Bij de Genossenschaften m. b. H.

(mit beschränkter Haftung) zijn de Genossen elk slechts voor een bepaald bedrag, meestal van 500 M., aansprakelijk.

In de provincie Hannover telt men 371 Genossenschafts-Sparkassen. Maar bovendien heeft men er nog talrijke depositobanken, die spaarinlagen aannemen en daartoe boekjes afgeven, welke niet anders dan deposito-boekjes zijn, terwijl de landelijke spaarbanken de concurrentie hebben van privaatsbanken, welke het platteland laten afloopen door jongelui om voornamelijk mijnaandeelen aan de boeren te verkoopen.

Al die concurrentie is oorzaak, dat de kommunale spaarbanken een voortdurenden strijd om het bestaan te voeren hebben, want er komt bij, dat men niet schroomt van aanduidingen gebruik te maken, welke het publiek om den tuin leiden en het in de meening brengen met gewone spaarbanken te doen te hebben. Zoo ziet men bij gewone banken vaak op de schilden prijken een der namen: Sparkasse, Spar- und Darlehnbank, Spar- und Leihkasse, Rabatt- und Sparverein, Spar- und Bauverein enz. of „Sparkasse” met groote letters en daarnaast klein „der und der Firma”. In Hannover zag ik voor de ramen van bankinstellingen staan de woorden: Spareinlagen 4 u. 4½ pCt., wat tegelijk misleidend en verlokkend is.

Tegen dat misbruik van den naam Spaarbank trachten de kommunale spaarbanken wel stelling te nemen, maar het is nog niet gelukt een middel te vinden om het strafbaar te doen stellen of zelfs maar om het publiek voor misleiding te bewaren. Er komt nog bij, dat de hoogere rente, welke die concurrerende instellingen geven, ook de spaarbanken soms dwingen tot het vaststellen van een rentevergoeding, die niet zonder bedenking is met het oog op de soliditeit der belegging.

Van tijd tot tijd, als door een faillissement blijkt dat vele spaarders aan een verkeerd kantoor zijn terecht gekomen, komt het publiek er toe goed uit te kijken, welke de gewaarborgde spaarbanken zijn en brengt het daar zijn geld heen. Zoo is voor eenige jaren, toen in de stad Hannover een paar voornamen banken, welke vele spaarders als klanten telden, failliet gingen, in één jaar het tegoed der inleggers alleen bij de Städtische Sparkasse met 7 millioen M. toegenomen, terwijl de Kapital-Versicherungs Anstalt, welke overigens niets met de krach te maken had maar die toen nog niet mündelsicher was, op

één dag een paar millioen aan ongeruste inleggers terugbetaalde.

Het vertrouwen blijft na zoo'n crisis eenigen tijd geschokt, maar daarna beginnen de banken door hun hooge rentevergoeding weer menschen te lokken.

Algemeen is men in spaarbankkringen deze meening toegedaan, dat, waar de spaarbanken zijn opgericht met de bedoeling om de economisch zwakken te steunen, waar dit door de overheid erkend wordt, getuige o. a. het staatstoezicht en de belangstelling van regeeringswege in het spaarbankwezen gesteld, dat die spaarbanken en daarmee het publiek, dat men door hare oprichting heeft willen steunen, het recht hebben beschermd te worden tegen instellingen, die valschelijk haar vlag voeren en die niet onderworpen zijn aan staatscontrôle en gebonden aan bepaalde beleggingen enz. zooals dat met de spaarbanken het geval is.

De concurrentie, welke de spaarbanken met andere instellingen en ook wel eens onderling te voeren hebben, heeft ten gevolge, dat de rentevergoeding vrij hoog is en dat de rentevoet nog al eens afwisselt. Om een voorbeeld te geven: de spaarbank der stad Linden gaf van 1880—1885 tot 100 M. 3 pCt., tot 500 M. $3\frac{1}{2}$ pCt., boven de 500 M. $3\frac{3}{4}$ pCt., van 1886—1888 $3\frac{1}{3}$ pCt. vervolgens lezen we van 3 pC., 3pCt.— $3\frac{1}{3}$ pCt., $3\frac{3}{4}$ pCt., 3 pCt., $3\frac{1}{4}$ pCt. en bij opzegging van 3 maanden $3\frac{3}{4}$ pCt., $3\frac{1}{2}$ pCt.—4 pCt., $3\frac{1}{2}$ pCt.— $3\frac{3}{4}$ pCt. enz. Iets dergelijks zag ik ook bij andere spaarbanken. Of zulk een wisselende rentevergoeding voor een spaarbank met het oog op haar bijzondere cliëntèle daargelaten nog de vermeerderde werkzaamheden — want soms verandert de rente midden in het jaar — aan te bevelen is, kan betwijfeld worden. Op de bijzonderheid wijs ik nog, dat de spaarbank te Linden van 1880—1885 van bedragen tot 100 M. 3 pCt. gaf, voor grootere sommen meer. Hier blijkt de spaarbank er dus op uit geweest te zijn grootere bedragen tot zich te trekken en was zij derhalve niet getrouw aan het beginsel, waarmee spaarbanken eigenlijk opgericht worden. De concurrentie met de Hannoversche spaarbanken en de zucht om spoedig „Ueberschüsse” te kweken — een algemeen euvel bij de Deutsche spaarbanken, waarover later nader — waren misschien niet vreemd aan deze bepaling. Erkend moet worden, dat de Deutsche spaarbankmannen een dergelijk,

overigens niet op zich zelf staand, feit over het algemeen afkeuren. Als bijzonder unfair hoorde ik het betitelen, dat eene Städtische Sparkasse om de Kreissparkasse afbreuk te doen de rente van kleinere sommen op $3\frac{1}{2}$, van grootere op 4 pCt. gesteld had en zulks werd wel degelijk voornamelijk afgekeurd, omdat men inzag, dat indien eene spaarbank bijzondere voordeelen wil geven zij het doen moet aan hen, voor wie zij opgericht is: de kleine inleggers.

Op dit oogenblik was de rente bij vier van de zes kassen, $3\frac{1}{2}$ pCt., Kapital-Versicherungs-Anstalt en Städtische Sparkasse Hannover geven $3\frac{1}{4}$, maar zullen waarschijnlijk met 1 Januari 1908 de rente ook op $3\frac{1}{2}$ pCt. stellen, terwijl de spaarbank te Burgwedel dan 4 pCt. zal geven.

De spaarbanken kunnen deze rente geven, omdat het grootste deel van hun kapitalen op hypotheek uitgeleend is.

De renteberekening beweegt zich in de richting van de dagelijksche, welke door mannen van gezag op spaarbankgebied, b.v. den Wirkl. Geh. Oberregierungsrat von Knebel Doeberitz, verdedigd wordt. Waar men nog de maandelijksche heeft, daar heeft men toch reeds de bepaling gemaakt, dat wie op den laatsten werkdag der maand terughaalt, de rente over de geheele maand vergoed krijgt en zoo ook wie op den 1^{en} of den 2^{en} (Landeskreis Hannover) of den 1^{en} tot den 5^{en} (Städtische Hannover en Kapital-Versicherung) inlegt.

Wat mij als bijzonder practisch trof was, dat men de rente tot het einde des jaars bij elken post onmiddellijk berekent en op de rekeningcourant van den inlegger bijschrijft. Het streven is er n.l. op gericht op 31 December van het jaar geheel gereed te zijn, waardoor sluiting der Bank voor het berekenen der rente en het afsluiten der rekeningen niet meer noodig is. Door het telkens berekenen der rente behoeft op 31 December het meeste werk, dat bij onze spaarbanken sluiting op het einde des jaars noodzakelijk maakt, niet meer te gebeuren. De door mij bezochte spaarbanken zetten dan ook haar bedrijf onafgebroken door, zooals dat bij elke andere zaak het geval is. Een groot voordeel voor het publiek.

Aan de Städtische Spaarkasse te Hannover is het na herhaalde proefnemingen gelukt inkt van gele kleur te doen vervaardigen, die 's avonds ook duidelijk zichtbaar is en welke het groote

voordeel heeft, dat er met zwarten inkt heel gemakkelijk over heen te schrijven is. Het is daardoor mogelijk geworden reeds midden December met het afsluiten der rekeningen aan te vau-geu. Komen er dan, na de afsluiting met den gelen inkt, nog inlagen of terugbetalingen, dan boekt men die met zwarten inkt door den gelen heen, waarna onmiddellijk weer de afsluiting met gelen inkt plaats vindt. Op 31 December na de zitting zijn de rekeningen alle afgesloten en behoeft men alleen maar den stempel: rente 190 . . . te plaatsen.

Rekening-courantkaarten, in plaats van de vroegere boeken, waarin men de rekeningen der inleggers plaatste, worden overal gebruikt. Eene groote verbetering! Immers nu werkt men alleen met de rekeningen, welke in eene bepaalde zitting noodig zijn, behoeft men niet steeds met zware vrachten te slepen, kunnen verschillende beambten zich zonder op elkaar behoeven te wachten met de rekeningen bezig houden en wordt de arbeid van het overbrengen der hoofden niet alleen veel minder dan bij het gebruik van boeken, maar ook meer verdeeld. Met een medelijdend glimlachje wordt gesproken over de enkele Deutsche spaarbanken, welke zich nog aan de rekening-courantboeken houden.

Sommige spaarbanken hebben een dubbel stel rekening-courantkaarten, d. w. z. de rekeningen worden als middel van contrôle in duplo gehouden, de hoofdkaarten op de zitting bijgewerkt, de andere kaarten (Gegencouten, die anders gekleurd zijn) na de zitting en niet door den beambte, die de Hauptcouten bewerkt.

In de vakbladen had ik zooveel over die dubbele kaarten gelezen en ze als zoo uitstekend voor de contrôle — het teere punt van het spaarbankbedrijf — zien afgeschilderd, dat ik meende in Hannover materiaal in overvloed te kunnen opdoen, om de invoering ervan bij de Arnheimsche spaarbank, waar men de enkele gebruikt, te kunnen bepleiten. Ik ben te dezen opzichte echter teleurgesteld en tot de conclusie gekomen, dat met minder moeite de contrôle evengoed kan zijn. Enkele Deutsche spaarbankmannen verzekerden mij er niet aan te denken de dubbele rekening-courantkaarten in te voeren, omdat zij in drukke tijden, als er 's daags een 1000 posten aan de kas behandeld worden, blij zijn met hun enkele kaarten het werk af

te kunnen, terwijl het bovendien is gebleken, dat ook dubbele kaarten niet kunnen voorkomen, dat er nog fouten gemaakt worden. De spaarkas te Burgwedel gebruikt enkele kaarten, maar houdt er een boek op na, waarin dezelfde rekeningen worden geplaatst als anders op de Gegenconten, welk boek tevens is ingericht om de uitkomsten van het geheele jaar aan te geven. Daardoor wordt arbeid uitgespaard.

Bijkantoren (Annahme- of Zweigstellen) komen bij de Landeskreis Sparkasse Hannover nog niet voor, men is evenwel voornemens tot de oprichting ervan over te gaan.

De Städtische Sparkasse heeft vier Amtsstellen in de stad. Die Amtsstellen zijn a. h. w. afzonderlijke spaarbanken, daar elke zelfstandig boekjes uitgeeft, waarmee de inleggers slechts aan het kantoor van afgifte terecht kunnen. Verhuist een inlegger naar een stadsgedeelte, van waar het hem gemakkelijker valt een andere Amtsstelle te bezoeken, dan moet het tegoed overgeschreven worden, als ging hij bij eene andere spaarbank inleggen. De reden van deze niet zeer aanbevelenswaardige bepaling moet hierin gezocht worden, dat men nu aan het hoofdkantoor kan beoordeelen, hoeveel beambten men op bepaalde dagen aan de Nebenstellen noodig heeft, wat men niet zou kunnen, beweert men, als men met de boekjes op alle Amtsstellen terecht kon, als dus de zoogenaamde „Freizügigkeit“ der boekjes bestond. Of dit voordeel echter opweegt tegen de onmiskenbare nadeelen valt te betwijfelen.

De Kapital-Versicherungs-Anstalt heeft 34 Annahmestellen, w. v. 7 in Hannover en Linden, de Stadt-Sparkasse Linden heeft er 2, Landkreis-Sparkasse Linden 17, Burgwedel 3.

In het algemeen is de gang der zaken aan de Annahmestellen de volgende. De bijkantoren worden gehouden door particulieren, meest kooplieden, die een cautie moeten stellen (bij de Kapital-Versicherung van 1000 M.) en zich gewoonlijk alleen met inlagen bemoeien mogen. Boekjes en geld doen zij aan het hoofdkantoor toekomen, waar de noodige boekingen gebeuren. De inlegger, die een ontvangstbewijs, een Interimschein, gekregen heeft, kan zijn boekje na een bepaald aantal dagen tegen teruggeving van dit bewijs aan het bijkantoor terughalen.

De beheerder van de Annahmestelle ontvangt als belooning voor zijne moeite $\frac{1}{3}$ of $\frac{1}{4}$ pCt. der afgeleverde bedragen, bij de

Landkreissparkasse Linden van bedragen tot 300 M. (het eigenlijk geoorloofde maximum) 4 $\frac{0}{00}$, van sommen van 300—1000 M. 2 $\frac{0}{00}$, van die boven 1000 M. 1 $\frac{0}{00}$.

Over de spaarwijzen en spaarvormen nog het volgende:

Alterssparkassen zijn aan de door mij bezochte spaarbanken niet verbonden.

Een Konfirmandensparkasse bestaat te Hannover als een afzonderlijk beheerde instelling. Later volgt daarover nog iets. De Stadt-Sparkasse te Linden heeft evenwel met het sparen voor de confirmatie iets te doen. De winkeliers te Linden geven n.l. 5 pCt. van de contante betalingen aan hunne klanten terug in den vorm van rabatzegels, ter waarde van 1 Pf. Als er 100 op een kaart geplakt zijn, kan men er mee naar de Stadt-Sparkasse gaan en ten behoeve van een kind een Konfirmanden Sparkassebuch nemen, waarop tot de confirmatie niets mag uitbetaald worden, dat dus „gesperrt“ is. Zij, die hun zegels niet wenschen te gebruiken om een sommetje bijeen te garen voor de confirmatie van kinderen, kunnen bij eene gewone Genossenschaftsbank spaarboekjes krijgen, waarop eens per jaar uitbetaald wordt. De spaarbank zal pogingen doen om ook dit laatste aan zich te trekken.

Schoolspaarbanken, uitgaande van de spaarbanken, zooals Rotterdam, Arnhem en Kampen b.v. ze kennen, hebben de Hannoversche spaarbanken niet. Wordt op eene school gespaard, dan gaat het van de onderwijzers uit en dan is het bedrag op een collectief spaarbankboekje belegd. Over de bedenkingen tegen deze handelwijze en over den plicht der spaarbanken om zich het schoolsparen aan te trekken, zal ik hierniet uitweiden, daar ik oulangs mijne meening te dien opzichte in een ander tijdschrift, Vragen des Tijds, Sept. 1907, ontwikkeld heb.

Over het afhaalsysteem, dat door de Rotterdamsche spaarbank ingevoerd is, denkt men verschillend. Ingevoerd was het nergens. Aan de eene spaarbank zei men mij: wij denken er niet aan, aan de andere: wij zullen het misschien wel invoeren, bij een derde vond men het, omdat men daar veel Annahmestellen had, niet noodig. Over het algemeen was de stemming ervoor niet bepaald geestdriftig. Een spaarbank in de nabijheid van Hannover had het ingevoerd en een beambte beschreef mij de daar gevolgde regeling, waarover hij uiterst tevreden was. De regeling

was evenwel zoodanig, dat wij ons belachelijk zouden maken met het afhaalsysteem op die wijze bij ons in te voeren.

Gunstiger stond er het in bruikleen geven van spaarbusjes voor huiselijk gebruik voor, het sparen met zoogenaamde Heimbüchsen, het Heimsparen.

De Landeskreis Sparkasse Hannover zal het invoeren, de Städtische heeft het ingevoerd en dit jaar reeds 1000 busjes uitgereikt, andere spaarbanken hadden de busjes reeds gekocht en zullen weldra met het Heimsparen beginnen.

Evenals bij de Nederlandsche spaarbanken, welke er mee begonnen zijn, worden de busjes aan hen die er aanvraag om doen uitgereikt, waarbij zij het kostende bedrag op een spaarbankboekje moeten deponeeren. Dit bedrag wordt eerst teruggegeven, als het spaarbusje onbeschadigd weer aan de spaarbank wordt ingeleverd. De busjes, welke ik zag gebruiken, kostten 2, 2½ of 4 M. Verschillende deelnemers aan den cursus, uit alle deelen der provincie, gewaagden met groote ingenomenheid van de aanvankelijke gunstige resultaten met deze spaarwijze bereikt in hunne woonplaatsen.

Het verkoopen van spaarzegels werd ongunstig beoordeeld, het heeft of geheel opgehouden of beteekent niet veel meer. Bij de Städtische Sparkasse Linden, welke zegels van 10 Pf. door winkeliers laat verkoopen, bedroeg in 1906 de opbrengst slechts 540 M. „Es ist einfach Spielerei“, zei men mij aan de Kapital-Versicherungs-Anstalt, waar het verkoopen van spaarzegels op sterven ligt.

Wat het verkeer op de spaarbanken aangaat, men heeft getracht de manipulatie's zoo snel mogelijk te doen plaats hebben, maar tevens wenscht men veelal, dat als de inlegger de zittingzaal verlaat alle boekingen, zijn inleg of terugontvangst betreffende, „fix und fertig“ zijn, dit uit een oogpunt van contrôle, en deze twee bedoelingen komen wel eens met elkaar in botsing. Aan de Casselsche spaarbank, welke ik mede bezocht, bemerkte ik, dat om de wille van die contrôle, een achttal beambten hun assistentie verleenden vóór de spaarder bij den Rendant terecht kwam om zijn geld te deponeeren of iets terug te ontvangen. De spaarder was daar dus niet snel geholpen. Veel rustiger ging het bij de Hannoversche spaarbanken toe, waar in gewone

omstandigheden slechts Rechnungsführer, Gegenbuchführer en Buchhalter aan het eigenlijke spaarbedrijf meewerken, hoogstens met een man om de rekening-courantkaarten te trekken. Maar tot het nalaten van arbeid, die evengoed later kan gebeuren, het uittrekken der reute op de kaarten b.v., kon men toch op de meeste niet komen. En toch, bij spaarbanken, waar dagelijks eenige honderden posten, tot 800 en meer toe, worden behandeld, kan het nalaten van een, zij het opzichzelf nog zoo geringen arbeid, heel wat tijd voor de inleggers uitsparen.

Met terugbetalingen is men overal zeer liberaal. Op de meeste spaarbanken betaalt men dadelijk elk bedrag uit, al zijn dan ook in de statuten bepalingen omtrent opzeggingen neergelegd. Men ziet het groote belang van liberaliteit in het terugbetalen voor den bloei der spaarbanken in. Bij enkele werd de restrictie gemaakt: als de kas van dien dag het toelaat.

Een gevolg van die liberaliteit is natuurlijk, dat men steeds over groote kassen moet kunnen beschikken. Dit is duidelijk als men hoort, dat op 30 September de Städtische Sparkasse Hannover 121000 M zonder opzegging terug betaalde.

Kwitanties voor terug betaalde sommen of bij geheele aflossing laat men zich slechts aan ééne spaarbank geven en te Burgwedel alleen in het geval slechts een der beide beambten aan de kas aanwezig is.

Het belang van kwitanties zag men dan ook niet in, wel heeft men op ruime schaal getracht op andere wijzen de inleggers te beschermen tegen het terughalen van gelden door onbevoegden. Men laat zich b.v. een oorkonde, een visitekaartje of iets dergelijks toonen, als de inlegger eene desbetreffende bepaling heeft gemaakt. De Kapital-Versicherung is indertijd begonnen met het uitgeven van contrôlezegels, waarop een bepaald nummer staat (niet het nummer van het boekje), welk zegel gemakkelijk in portemonnaie of brieftasch kan bewaard worden en getoond moet worden, eer eene terugbetaling op het boekje, welks eigenaar zich een contrôlezegel had laten uitreiken, kan volgen. Hier en op andere plaatsen, Bremen b.v., zijn duizenden van die contrôlezegels uitgereikt. Op andere plaatsen heeft men in plaats van de contrôlezegels metalen plaatjes met een nummer er op, dat niet zoo spoedig verslijt, dat men ook niet in het boekje kan leggen, wat met de contrôlezegels vaak voor komt,

en dat men zelfs om den hals kan dragen. En de zegels en de metalen plaatjes worden evenwel vaak verloren, men vergeet, waar ze opgeborgen zijn of vergeet ze mee te brengen op de spaarbank, zoodat men er niet onverdeeld mee ingenomen is, althans aan de Kapital-Versicherung dweept men er niet mee.

Te Elberfeld, deelde men mij mee, heeft men de map, welke gewoonlijk bij de Duitsche spaarbankboekjes behoort, benut om te dienen tegen het terughalen door onbevoegden. Geen bedrag wordt daar terugbetaald op een boekje als de map er niet bij is en den inlegger wordt verzocht boekje en map op verschillende plaatsen te bewaren. Dit systeem heeft uiteraard ook zijn eigenaardige bezwaren.

Veel beter dan dit alles werkt het stelsel van paswoorden (Stichwörter), dat overal ingevoerd is en weinig aanleiding geeft tot klachten. De spaarbank en de inlegger komen overeen, dat alleen uitbetaald zal worden, als toonder van het boekje een bepaald woord noemt, dit woord wordt op de rekening-courantkaart aangeteekend en het boekje wordt evenals bij andere „Sperrungen“ gemerkt, zoodat de beampte onmiddellijk ziet te doen te hebben met een boekje, waarop niet zonder meer terug betaald kan worden.

Ook enkele Nederlandsche spaarbanken hebben dit stelsel ingevoerd.

De spaarbanken zijn meest geopend van 9 tot 1, 2 of 3 uur. 's Avonds houdt men geen zitting, alleen de Städtische Sparkasse Hannover Zaterdagavond van 6—8 uur. Bij de landelijke spaarbanken wordt vaak nog Zondagsmorgens voor of na de kerk zitting gehouden ten gerieve van arbeiders, werklieden enz., die 's weeks niet kunnen komen of te ver af wonen. Maar op het land gaat het in alles wat gemoedelijker toe en heeft de Rendant b.v. soms een kistje sigaren bij zich staan, waaruit hij de inleggers laat opsteken!

Door den Duitschen Spaarbankbond is thans het overboekings-systeem ingevoerd (Uebertragbarkeits-Verkehr) d. w. z. de spaarder kan zonder kosten en zonder renteverlies als hij naar eene andere plaats vertrekt zijn tegoed van de spaarbank zijner oude woonplaats naar die der nieuwe laten overschrijven.

Volgens besluit der algemeene vergadering van den Duitschen
Econ. 1907. 56

Spaarbankbond van 9 Dec. 1905 heeft het bestuur op 25 Mei 1907 de volgende regelen vastgesteld:

1. De spaarder ontvangt tegen inlevering van het boekje een ontvangstbewijs van de spaarbank.

2. De spaarbank zendt het geld met de afrekening naar de nieuwe spaarbank.

3. De rentevergoeding wordt in geen geval onderbroken. Zij eindigt bij de oude en begint bij de nieuwe spaarbank bij het einde van den dag van afzending van het geld of de betaling op Rijksbankgirorekening.

4. De nieuwe spaarbank draagt de kosten met inbegrip van die van het maken van een nieuw spaarbankboekje.

In de wachtkamers der spaarbanken hangen plakaten, waarop met groote letters vermeld is, dat de banken op wensch de overdracht van het saldo op elke andere tot den Bond behoorende spaarbank zonder renteverlies en zonder kosten voor den spaarder op zich neemt.

De overmaking der gelden geschiedt door Rijksbankgiro — de meeste spaarbanken toch staan met de Rijksbank in girorekening — of als een der beide handelende spaarbanken niet in verbinding staat met de Rijksbank door postwissels of aangeteekende brieven.

Door deze regeling zijn de Duitsche spaarbanken een belangrijke schrede vooruit gegaan. Immers dit is een der groote voordeelen van de Rijkspostspaarbank, dat de boekjes bij verandering van woonplaats niet afgelost behoeven te worden, zoodat de spaarders dan geen renteverlies lijden en hun verschillende moeiten bespaard blijven. In Duitschland, waar geen rijkspostspaarbank bestaat, was de maatregel voor de locale spaarbanken dus aangewezen.

Ik wijs er op, dat ook bij de Nederlandsche spaarbanken de invoering van het overboekingsstelsel zeer wenschelijk is. In vele gevallen toch weerhoudt het niet bestaan ervan personen, die nu en dan van woonplaats veranderen, om hun spaarpenningen te beleggen bij de locale bank. En nu werpe men hier tegen niet op, dat de groote wenschelijkheid zich nog niet heeft doen gevoelen. De ervaring bij de Duitsche spaarbanken versterkt mij in de meening, dat na eene eventueele invoering blijken zal in welk eene behoefte men heeft voorzien. Ook in

dit opzicht kan de dit jaar tot stand gekomen oprichting van den Nederlandschen Spaarbankbond gelukkige resultaten opleveren.

Is in het voorgaande iets verteld over de connectie's tusschen de door mij bezochte spaarbanken en het sparende publiek, thans mogen enkele aantekeningen volgen over de tweede belangrijke taak der spaarbanken: de belegging der ingelegde gelden.

Als overgang daartoe de opmerking, dat de minimum inlage meestal 1 M. is, het maximum tegood gewoonlijk onbepaald. Vandaar, dat de som der inlagen aan de Städtische Sparkasse Hannover op 30 September 438.000 M. kon bedragen. Vooral in de landelijke gemeenten, waar de gelegenheid tot geldbelegging uiteraard beperkt is, de boeren wantrouwend zijn en de veilige belegging bij de spaarbank verkiezen boven eene, die wel meer rente geeft, maar waarbij de inlagen niet gewaarborgd zijn door gemeente of kreis, komen soms zeer hoge posten voor. Zoo hoorde ik verhalen van een tegood van 80000, zelfs van 100.000 M., op één spaarbankboekje, ééns van 200.000 M., waarbij de spaarbank natuurlijk zoo voorzichtig was geweest met den inlegger een opzeggingstermijn van 6 maanden overeen te komen.

Zulke bedragen kennen onze Nederlandsche spaarbanken niet. In de eerste plaats verbieden de statuten het meestal, in de tweede plaats geven de meeste Nederlandsche spaarbanken een lagere rente dan de Deutsche en in de derde, zeker niet de minste plaats, zouden onze spaarbanken niet zoo gemakkelijk zeer hoge inlagen kunnen krijgen, omdat zij, met uitzondering van een zevental, geen garandeerend lichaam — de gemeente — achter zich hebben, terwijl bij de Deutsche banken stad of kreis aan de inleggers tegood en rente waarborgt. Hoogere rente kan de inleggers soms verlokken hun geld bij andere instellingen te brengen, in tijden van crisis of als het vertrouwen geschokt is, ziet men hen dadelijk naar de „veilige“ beleggingsplaats, de door kreis of stad gewaarborgde spaarbank, loopen. Ik haalde hiervan reeds voorbeelden aan bij een financieele crisis in Hannover.

Op kleinere schaal heeft ook de gemeentespaarbank te Arnhem bij het faillissement der Arnhemsche Bankvereeniging in den

zomer van dit jaar ondervonden, welke hooge waarde het publiek aan den waarborg der gemeente hecht. Terwijl toch bij alle bankiershuizen de deposito's opgeëischt werden en waarschijnlijk eene particuliere, niet-gewaarborgde spaarbank niet geheel ongemoeid zou gebleven zijn, kwam bij de gemeentespaarbank niet alleen geen terughalen der spaarpenningen uit vrees voor, maar werden zelfs grootere bedragen ingelegd, van welke met zekerheid te zeggen valt, dat ze van privatebanken weggehaald waren. Dit is veelzeggend in een tijd, waarin het vertrouwen van het publiek totaal geschokt is en door den toestand der geldmarkt en door plaatselijke catastrofes. De waarborg van eene gemeente kan door eene spaarbank, welke dien heeft, dan ook niet op te hoogen prijs gesteld worden.

De omstandigheid, dat de meeste Deutsche spaarbanken gewaarborgd zijn door de overheid, heeft evenwel ook geleid tot iets, wat m. i. niet van bedenking vrij is. Een natuurlijk gevolg toch van den waarborg, dien de overheid geeft en die haar eenig risico bezorgt, is, dat zij aanspraak maakt op een gedeelte der zuivere winst. Die excedenten worden niet zoo maar in de gemeentekas gestort, doch besteed voor doeleinden, meestal ten goede komend aan de klassen van ingezetenen, van wie het kapitaal der banken afkomstig is en in elk geval moet de regeerings-president zijne goedkeuring hechten aan de verdeling der overschotten. Soms mag de spaarbank naar willekeur een gedeelte ervan besteden. Als voorbeeld zij het volgende medegedeeld. De Kapital-Versicherung had als overschot aan de gemeente Hannover over 1906 voor buitengewone gemeentelijke weldadige en kunst-doeleinden uit te keeren 271806 M. 36 Pf., waarvan $\frac{1}{4}$ gedeelte naar besluiten van directie en bestuur der instelling te verdeelen was. Aan ruim 80 instellingen: kinderbewaarplaatsen, vacantiëkolonies, ziekenhuizen enz. werden bijdragen gegeven van 100 tot 2000 M. Van het overschot der Städtische Sparkasse Hannover kwam, naar wij vernamen, zelfs iets ten goede aan bestrijding van drankmisbruik, den erfvijand van de spaarzaamheid.

Ook te Arnhem krijgt de gemeente een deel van de netto winst der gemeentespaarbank, wat evenwel gewoon in de gemeentekas vloeit en dus dient om de belastingen der geheele burgerij iets te verminderen. Het valt evenwel niet te twifelen,

dat de verdeeling der overschotten op de wijze, dat zij weer ten goede komen aan die klasse van personen, voor wie de spaarbank opgericht is, dus weer besteed worden om de financiële positie dier personen te verbeteren, ze economisch krachtiger te maken — de bedoeling der spaarbank — voor de beambten dier instelling een zekere bekoring te meer aan hun werkkring geeft. De spaarbank is voor hen geen „zaak“, welke alleen bedoelt winst te maken, zij weten dat door het bevorderen van den bloei der bank in wijden kring zegenrijk gewerkt wordt. In Duitschland wordt dit — ook door andere maatregelen, waarover nog nader — algemeen gevoeld, maar, en nu komt het gevaar, het feit, dat nagenoeg alle spaarbanken hun overschotten ten algemeenen nutte zien strekken, heeft ten gevolge gehad, dat in het maken ervan een zekere concurrentie is ontstaan en dat ten slotte het denkbeeld: „Ueberschüsse“ een te groote plaats in de hoofden der spaarbankmannen heeft ingenomen. Vermakelijk was het bij de voordrachten op den cursus en in de gesprekken telkens weer het noodzakelijke van het vormen van overschotten op den voorgrond te zien treden. Slechts een enkele beschouwde het als een bijkomende zaak, een gelukkige wel is waar, maar toch een bijkomende, de anderen kwamen wel tot die erkenning, als men er hen op wees, maar de gewoonte deed toch telkens weer het streven naar zoo groot mogelijke overschotten als een hoofdzaak op den voorgrond treden. En dit streven is oorzaak, dat men een reservefonds van 5 pCt. al ruim voldoende acht, ja, dat er in den Hannoverschen bond in den laatsten tijd stemmen zijn opgegaan om de vereischte reserve op $2\frac{1}{2}$ pCt. te stellen: achter de spaarbanken staan immers toch de garandeerende lichamen en als niet meer zooveel besteed behoeft te worden om het reservefonds op de statutaire hoogte te houden, dan blijft er zooveel te meer over om als excedent aan de gemeente of de kreis uitgekeerd te worden! Zelfs hellen verschillenden er toe over om op de balans de effecten niet meer tot den koers van den dag van afsluiting der boeken te zetten, maar tot hun koers van aankoop of hun nominale waarde. De spaarbanken blijven toch, aldus redeneeren zij, hun intrest ervan trekken onafhankelijk van den koers, terwijl door koersverliezen — zooals in

deze jaren — de overschotten geheel of gedeeltelijk verslonden worden.

Zooals men ziet brengt de zucht naar overschotten de Duitsche collega's tot gevaarlijke redeneeringen, waarbij te veel het feit, dat die overschotten voor nuttige doeleinden bestemd worden, gesteld wordt boven de volmaakte zekerheid der inleggers. Wij behoeven hierop zeker niet verder in te gaan, omdat door verschillende omstandigheden de beteekenis der overschotten bij onze Nederlandsche spaarbanken niet zoo groot is als bij de door mij bezochte Duitsche. De gedachte aan overschotten heeft de liefde dezer spaarbanken voor de belegging harer kapitalen in hypotheeken zeker niet weinig versterkt; immers deze geven een flinke rente en zijn niet aan koersschommelingen onderhevig. Deze wijze van belegging vindt men overigens eene geeigende voor de spaarbanken, die, dit moet volmondig erkend worden, er in Duitschland steeds naar streven met de bij haar ingelegde gelden zooveel mogelijk de credietbehoefte in haar eigen kring te bevredigen. De besturen achten dit een plicht, welke onafscheidelijk aan het instituut spaarbanken verbonden is. Maar hypotheeken hebben dit nadeel, dat zij er niet toe bijdragen het kapitaal der bank liquide te doen zijn. Toch heeft men in Duitschland, althans in Hannover — en mij wordt verzekerd, dat het overal zoo is — alle aandacht gevestigd op hypotheeken. De wijze, waarop zij verleend worden, de schattingen enz. vormen onderwerpen van uitgebreide gedachtenwisselingen en de administratie neemt een goed deel van de werkzaamheden in. Dit kan dan ook niet verwonderen, als men weet, dat er spaarbanken zijn, zelfs kleine, met een aantal van 1500 à 2000 hypotheeken.

Voor een spaarbankman uit Holland, waar het aantal hypotheeken niet zoo groot is en de verleening ervan vrij eenvoudig gaat, was het opmerkelijk te zien met welk een pijnlijke nauwkeurigheid en uitvoerigheid deze zaak behandeld werd op den cursus, welk een angstvallige zorg besteed werd op de spaarbanken zelf aan de boekingen en welk een massa's formulieren daarvoor benodigd bleken.

Uit het volgende staatje ziet men in afgeronde getallen de belangrijke plaats, welke de hypotheeken onder de beleggingen innemen.

	Bezittingen	Belegging in hypotheeken
Landkreis-Sparkasse Hannover	21 miljoen Mk.	12 ⁵ miljoen Mk.
Städtische Sparkasse "	43 ⁵ " "	16 " "
Kapital-Versicherungs-Anstalt	47 ⁵ " "	33 " "
Städtische Sparkasse Linden	10 " "	7 ⁵ " "
Landkreis Sparkasse "	5 " "	3 " "
Kreissparkasse Burgwedel	5 ⁵ " "	3 ⁵ " "

In 1904 was van de 938 miljoen spaarinlagen in de provincie Hannover in hypotheeken belegd 612 miljoen, waarvan 273 miljoen in de steden en 339 miljoen op het land.

De meeste spaarbanken bedingen, vooral bij de landelijke hypotheeken, in het belang der hypotheeknemers aflossingen en verlagen om dit aan te moedigen de rente met een kleinigheid. In 1904 waren van de hypotheeken, door de spaarbanken in de steden gegeven, 33 pCt. met verplichte aflossingen, van de landelijke 94 pCt.

Als een verblijdende tegenstelling met Nederland kan hieraan toegevoegd worden, dat het sluiten eener hypotheek aan de betrokkenen slechts een kleinigheid kost, gevolg van de bemoeiingen der banken.

Er is één soort van hypotheekbelegging, waarop in het bijzonder de aandacht dient gevestigd te worden, als zijnde bij uitnemendheid geëigend voor de spaarbanken: het verstrekken van geld voor de vestiging van z.g. Abbauerstellen.

Abbauer zijn personen, die een of twee morgen land bezitten en een eigen huisje daarop. Onder de kleine boeren kan men hen niet rangschikken, want hun bezit aan grond is niet groot genoeg om hen in staat te stellen met de opbrengst ervan zichzelf en hun huisgezinnen te onderhouden. Vandaar, dat zij hunne diensten ook aan de grootere grondbezitters moeten aanbieden. Zij zijn dus boerenarbeiders, maar met een eigendomsmetje, dat hen aan de plaats hunner inwoning bindt en vaak in staat stelt vooruit te komen.

Sinds jaren is men er in Hannover over geweest de spaarbanken te doen inzien, dat het een wezenlijke plicht niet alleen, maar ook een bewijs van goed inzicht is in de wijze, waarop de spaarbanken moeten werken ter bereiking van het doel, dat zij zich voorstellen, als zij de kleine grondbezitters

bijstaan, hen uit de klauwen van woekeraars houden en aan de arbeiders de gelegenheid geven op gemakkelijke wijze zich eenigermate zelfstandig te maken en een klein eigendom te verwerven, de mogelijkheid verschaffen voor den ouden dag te zorgen en de zekerheid, dat zij hunne huisgezinnen kunnen onderhouden. Het ontbreken van die mogelijkheid, in verband met andere omstandigheden, is oorzaak, dat jaarlijks stroomen van landarbeiders naar de steden verhuizen, daardoor hun krachten aan den landbouw onttrekken en het proletariaat in de steden vermeerderen.

Juist de spaarbanken, die plaatselijk beter bekend zijn dan andere geldinstituten, die dagelijks met de bevolking in aanraking komen, hare bepalingen in overeenstemming kunnen brengen met de behoeften der streek, wat andere inrichtingen, die naar algemeene regelen moeten handelen en dikwijls veel kosten in rekening moeten brengen, niet kunnen, juist de spaarbanken vinden in het helpen der kleine boeren en Abbauer een zegenrijken werkkring, terwijl het voor deze laatsten van groote waarde is in de spaarbank een schuldeischeres te hebben, welke hun niet alleen het kapitaal, dat zij op matige rente met de verplichting van aflossing leende, niet opzegt, maar hen in tijden van nood ook helpen kan, b.v. door hun onder verpanding van het afgeloste bedrag geld op korten termijn te leenen.

Als boerenarbeiders zich als Abbauer wilden vestigen boden verschillende spaarbanken hun reeds lang de helpende hand, soms werd $\frac{2}{3}$ van het benoodigde bedrag als hypotheek gegeven, andere spaarbanken gaven de statutaire 50 pCt. van de waarde als hypotheek en de rest op eene leening, waarvoor zij een borg eischten en de verplichting oplegden van een aflossing van minstens $\frac{1}{10}$ van dit laatste gedeelte per jaar.

De rente werd zoo matig mogelijk gesteld, $3\frac{1}{2}$ pCt. b.v.

Jaar op jaar werd er op de spaarbankdagen op aangedrongen, dat de spaarbanken toch het algemeene belang en het eigene zouden inzien van het bevorderen van den bouw van Abbauerstellen. Men ontveinsde zich de moeilijkheden niet. Niet altijd hebben de arbeiders, die wel genegen zijn zulk een huis te bouwen, het gedeelte van de koopsom, dat de spaarbank niet mag verstrekken. Dan is het noodig borgen te vinden,

warmhartige, zaakkundige personen moeten er zijn, die den arbeiders van raad dienen, hoe ze 't best hun voornemen ten uitvoer kunnen brengen. De aankoop van land gaat ook niet altijd gemakkelijk, omdat de groote boeren ongaarne een gedeelte van hun eigendom verkoopen, en ten slotte verlaten ook de spaarbankbesturen niet graag het oude gemakkelijke pad der geldbelegging, terwijl de beheerders der spaarbanken niet altijd in staat zijn een eenigszins werkzaam aandeel te nemen in het bevorderen van den bouw van Abbauerstellen. Maar men wees er dan op, dat al deze moeilijkheden uit den weg geruimd zouden worden, als een bouwvereniging werd gevormd, welke de zaken beroepsmatig drijft, het geld van de spaarbank leent en de bewoners der plaatsen jaarlijks laat aflossen tot er nog slechts zooveel schuld op rust als de spaarbank als hypotheek mag verstrekken, als wanneer de eigendom aan den bewoner kon overgedragen worden. Zulke bouwverenigingen zijn dan ook op meerdere plaatsen gesticht.

Op het platteland evenwel zal noch door de bouwverenigingen noch door de gemeenten veel in deze richting gedaan kunnen worden, dáár zal men dus naar andere iustituten moeten uitzien en, zooals ik zeide, de spaarbank kan in dit opzicht van bijzondere beteekenis zijn.

In 1898 trof de Hannoversche Spaarbankbond met de Landes-Versicherungs-Anstalt Hannover, in welke de ouderdoms-, ziekte- en ongevallenverzekering voor de provincie Hannover georganiseerd is, eene overeenkomst, volgens welke deze laatste van haar kapitalen gedeelten aan de spaarbanken zou leenen, om den bouw van landelijke arbeiderswoningen te bevorderen. De spaarbanken behoefden daarvan slechts $3\frac{1}{4}$ pCt. rente te betalen en konden het den Abbauer uitleenen tegen $3\frac{1}{2}$ pCt., wat met eene aflossing van 1 of $1\frac{1}{2}$ pCt. per jaar dus $4\frac{1}{2}$ of 5 pCt. maakt, anders de gewone hypotheekrente.

De bepaling was er bij gemaakt, dat dit geld alleen mocht geleend worden aan bij de Landes-Versicherungs-Anstalt Hannover verzekerden.

In 1902 deelde Director Homeyer, thans te Hannover, een der bekendste Hannoversche Spaarbankmannen, mee dat de door hem vertegenwoordigde spaarbank te Hittfeld, welke reeds sinds lange jaren den bouw van Abbauerstellen in de Landkreis

Harburg uit eigen middelen bevorderde, in de 4 jaren dat de Landes-Versicherungs-Anstalt geld ter beschikking stelde, aan verzekerden voor 95 nieuwe woningen 317600 M. uit de middelen der Anstalt geleend had, alzoo ruim 3000 M. per plaats, dat verliezen of onaangenaamheden daaruit nooit waren voortgekomen en dat bij zijn weten geen enkele der bezitters achteruit was gegaan. Op 31 Dec. 1902 had die spaarbank in 756 Abbauerstellen 2.250.000 M. belegd en daarvan uit de middelen der Landesversicherungs-Anstalt in 129 een kapitaal van 437.000 M. (einde 1906 220 Stellen met 700.000 M.).

De Spaarbank te Winsen had 31 Dec. 1902 op 1235 Abbauerstellen 2.470.000 M. geleend, waarvan afgelost was 1.460.000 M.

In het dorp Stelle werd 1869 de eerste Abbauerstelle gesticht, nu zijn er 170, waarvan de Spaarbank er 109 met oorspronkelijk 315.000 M. beleend had. Op 31 Dec. 1903 was de schuld in doorsnede nog 1200 M.

De Landes-Versicherungs-Anstalt verstrekt niet alleen aan de spaarbanken geld voor dit doel, ook bouwverenigingen stelt zij in staat om Abbauerstellen te stichten. Einde 1905 was 20 miljoen M. = $43\frac{1}{2}$ pCt. van haar vermogen op deze wijze belegd, en wel :

van 1892—1901	12.553.231 M. 14 Pf.
1902	2.239.860 " 86 "
1903	1.356.234 " 97 "
1904	1.759.680 " 60 "
1905	2.254.361 " 71 "
Samen	20.163.369 M. 28 Pf.

Van dit bedrag was aan de Spaarbanken verstrekt 2.129.243 M. 85 Pf., een betrekkelijk klein bedrag, waarbij evenwel niet uit het oog moet verloren worden, dat vele spaarbanken uit eigen middelen aan de bevordering van het Abbauerstelsel medewerken.

Behalve door de verleenning op groote schaal van hypotheken trachten de Duitsche spaarbanken nog op andere wijzen aan de credietbehoeften in hun gemeente of kreis te voldoen.

Op stukken van waarde : effecten, spaarbankboekjes, wissels, hypotheken, verstrekt men n.l. voorschotten, (Lombard-Darlehen

of Faustpfand) en voorts geeft men op borgstelling, aan solide personen soms slechts op eenvoudig schuldbewijs, credieten. Dit bedrijf is zoo geregeld, dat de meeste transactiën in een minimum van tijd gebeuren, een zaak van het allergrootste gewicht, waarin voorschotbanken in ons land vaak te kort schieten en waardoor zij veel minder nut stichten, dan bij „spoedig helpen“ het geval zou zijn.

Als men in de dag- en vakbladen de tallooze advertentiën ziet, waarin kleinere sommen gelds ter leen gevraagd worden, als men opmerkt, welke absurde rente daarvoor beloofd wordt en als men dan weet, dat die ongehoorde rente ook betaald wordt, dan begrijpt men dat de noodzakelijkheid om een klein sommetje te moeten leenen voor velen een ramp is, die hun financieele draagkracht verzwakt, dikwijls vernietigt, vooral als de geldvragers in handen van woekeraars vallen.

Of het verleenen van dergelijke voorschotten al of niet op den weg der spaarbanken ligt, wensch ik op dit oogenblik niet te bespreken. Ik geloof echter, dat het niet anders dan toegejuicht zou kunnen worden als op plaatsen, waar geene instelling bestaat of kans van oprichting heeft, welke zich speciaal met dit bedrijf kan bezig houden, de locale spaarbank althans begun met zich op dit gebied te bewegen. Vooral in landelijke gemeenten, waar men de menschen kent en dus nauwkeurig weet hoever men gaan kan met het verleenen van voorschotten.

Bij verschillende Deutsche spaarbanken belegt men een gedeelte van het beschikbare kapitaal in wissels, die meer rente opleveren dan de bankier geeft voor het in deposito gelegde en een even liquide belegging vormen.

Behalve deze beleggingsrubrieken hebben de Deutsche spaarbanken natuurlijk ook belegging in Deutsche staatspapieren, leeningen van gemeenten, corporaties, enz., niet in buitenlandse fondsen, dit weer als gevolg van het streven naar eene patriottische belegging der spaargelden. 't Zal voldoende zijn hier een staatje te geven, waaruit blijkt in welke verhouding deze gemakkelijk realiseerbare waarden tegenover de belegging in hypotheeken staan.

31 Dec. 1906	Landkreis Hannover	Stad Hannover	Kapitalver- sicherung	Stad Linden	Kreis Linden	Burg- wedel
			Millioenen	Marken.		
Hypothecken	12 ⁵	16 ³	33	7 ⁶	3 ²	3 ⁶
Staatspapieren	6 ⁴	5 ¹	2 ⁸	1 ³	1 ¹	0 ⁷
Gemeente- leeningen enz.	1 ⁹	20 ¹)	12 ⁹	0 ⁸	0 ²	0 ⁶

Met het oog op de, men kan wel zeggen, ongelimiteerde terugbetalingen zijn de contanten in kas altijd zeer groot, terwijl men meest ook nog gelden bij een of andere bank in deposito geeft, waarvoor onderpand gegeven wordt.

Sommen, welke de Pruisische spaarbanken tijdelijk beschikbaar hebben, mogen bij de Reichsbank, de Preussische Central-Genossenschaftskasse, de Königliche Seehandlung en ook bij andere kommunale Pruisische spaarbanken, voor zoover ze mündelsicher zijn, zonder onderpand belegd worden.

Aangezien het nu meermalen voorkomt, dat een spaarbank voor korten tijd geld beschikbaar heeft, zonder een goede rentegevende belegging er voor te hebben en aan den anderen kant er spaarbanken zijn, die op een gegeven oogenblik geld noodig hebben en daardoor gedwongen zouden worden uitgeleende gelden terug te vorderen of beleeningen, soms op ongunstige voorwaarden, te sluiten, heeft men de wenschelijkheid ingezien van eene Vermittelungsstelle, bij welke aanbiedingen en aanvragen om geld te samen komen en waardoor het mogelijk wordt het geldgebrek van de eene spaarbank door den geldovervloed van de andere te dekken.

De Hannoversche Spaarbankbond is er het eerst toe overgegaan zulk eene instelling op te richten en de spaarbank te Osnabrück heeft zich bereid verklaard als zoodanig op te treden, zonder vergoeding, alleen betaalt de bond de kosten van formulieren enz. Zij deelt aan de geldzoekende spaarbanken de namen en voorwaarden der banken mede, die geld aanbieden, en zendt aan de laatste een opgave van de namen der banken, die geld leenen willen en zulks onder mededeeling der voorwaarden. Bovendien plaatst zij in het orgaan van den bond een lijst der aangeboden en gezochte gelden.

¹) Waaronder 19⁴ millioen leening aan de gemeente Hannover en slechts 650.000 M. aan andere gemeenten en corporaties.

Over de uitgeleende gelden worden geene formeele schuldbekentenissen opgemaakt, slechts wordt er een spaarbankboekje voor aangelegd. Ze komen echter bij de leenende bank natuurlijk niet onder „inlagen“ voor, maar onder „leeningen“.

Over de resultaten van deze in Febr. 1893 opgerichte Vermittelungsstelle werpt het volgende staatje licht.

	aangeboden		gevraagd		tot stand gekomen.	
1893-1901	258 posten	16.268.000 M.	361 posten	30.556.000 M.	227 posten	10.239.000 M.
1902	57 „	4.190.000 „	53 „	5.526.000 „	24 „	1.950.000 „
1903	44 „	5.014.000 „	67 „	6.269.000 „	28 „	2.320.000 „
1904	40 „	3.915.000 „	115 „	8.804.000 „	41 „	2.650.000 „
1905	59 „	6.181.000 „	101 „	10.287.000 „	67 „	5.226.000 „
1906	33 „	2.240.000 „	116 „	12.343.000 „	27 „	1.828.000 „

491 posten 37.808.000 M. 813 posten 73.785.000 M. 414 posten 24.213.000 M.
zoodat 64 pCt. van het aangeboden geld ondergebracht is.

Ik stap hiermede van de eigenlijke spaarbanken af, na er nog even op gewezen te hebben, dat het ontwerp-wet betreffende het checkverkeer de belangstelling der spaarbanken in hooge mate opgewekt heeft, daar voorgesteld wordt aan de spaarbanken volle vrijheid te geven in het gebruik maken van checks, wat tot nog toe alleen met de Staatsbankinstellingen : Königliche Seehandlung en Preussische Central-Genossenschaftskasse geoorloofd was.

Ik kom nu aan twee andere spaargelegenheden, welke Hannover bezit.

De eerste is de Sparverein für Konfirmanden, zooals uit den naam blijkt, bedoelende de middelen bijeen te brengen om de kosten, welke de confirmatie der kinderen of hun treden in het openbare leven met zich brengt, te bestrijden. Dergelijke kassen hebben in Nederland geen doel, omdat de gelden op de scholen gespaard worden en de niet-Katholieken in Nederland lang na het verlaten der school geconfirméerd worden. In Duitschland evenwel sluit de confirmatie den schooltijd af. Aangezien een dergelijke kas dus voor ons land geene beteekenis heeft, zal ik over de inrichting, die in Hannover onder de leiding van den hoofdkassier, Lehrer H. Strusz, overigens uitstekend ingericht is, niet veel meer geven dan eenige cijfers, waaruit blijken kan, hoeveel deze kas inzamelt.

Zij heeft nu 209 Sammelstellen, welke verdeeld zijn over de meeste scholen der stad Hannover en telt ongeveer 16.000 spaarders.

Uit het jaarbericht over 1905/6 blijkt, dat er door een getal van 12262 spaarders bijeengebracht was 225.152 M. 95 Pf., uitbetaald werd aan 2116 confirmanten 180.693 M. 80 Pf., gemiddeld dus 85 M. 39 Pf.

Het vermogen der kas beliep op 1 Mei 1906 594.310 M. 15 Pf.

Uit het overschot worden na de verplichte vermeerdering van het reservefonds aan leerlingen geschenken, premïën, enz. gegeven. Dit jaar gaf men aan de confirmanten een toeslag van 1 pCt. van het tegoed (de rente is overigens 3 pCt.).

Eene andere wijze van sparen, waarop ik de aandacht wil vestigen, is het sparen door middel van rabatzegels. Te Hannover bestaat n.l. een rabat-spaarvereeniging, uitgaande van de vereeniging van zelfstandige winkeliers te Hannover, Linden en omstreken. De daarbij aangesloten handelslieden geven bij constante betaling rabatzegels uit van 1 Pf. per stuk. Gewoonlijk geeft men bij elke 20 Pf. betaling zulk een zegel, in enkele zaken geschiedt dat van elke 25 Pf. Die zegels, welke men dus van verschillende winkeliers krijgt, doch die alle gelijk zijn, worden geplakt in een voor 10 Pf. verkrijgbaar gesteld soort spaarboekje, waarin er 500 kunnen en dat als het vol is tegen baar geld ingewisseld kan worden bij een viertal banken in Hannover en Linden. In het boekje zijn de namen opgegeven der winkeliers in alle mogelijke artikelen, welke deze zegels uitgeven.

De dit jaar uitgegeven zegels blijven hun geldigheid behouden tot 1 Jan. 1910.

Om de waarde van verloren gegane zegels aan de klanten ten goede te doen komen, werden December 1906 280 premieboekjes verloot, elk bevattende 10 bons à 1 Mark, waarvoor men in de winkels der leden waren kon koopen.

Cijfers, den omvang van het bedrijf aangevende, kon ik niet te weten komen, wel werd mij van verschillende zijden verzekerd, dat de kinderen en de dienstboden met het stelsel uitermate ingenomen zijn. Het feit overigens, dat in 1906 2800 M. verloot werd door de vereeniging, welke toch zeker geen philanthropische is, wijst er wel op, dat ontzaglijke hoeveelheden van deze zegels in omloop zijn.

De zaak zelf is reeds, dit is duidelijk, een groote vooruitgang bij het andere rabatzegelsysteem, waarbij men de bons later in den winkel, welke ze uitgaf, tegen waren kan inlossen.

In principe is het natuurlijk af te keuren, als een winkelier voor iets 20 Pf. laat betalen en dan een zegel ter waarde van 1 Pf. teruggeeft, die eerst later te incasseeren is. Rationeel is het dan slechts 19 Pf. te vragen voor het te verkoopen voorwerp en daarmee uit.

't Is echter niet tegen te spreken, dat het geven van rabatzegels of bons, ook in ons land, steeds meer veld wint. Trouwens de winkelier beoogt er mee de contante betaling te bevorderen en de vereenigingen van kleinhandelaren in Duitschland zien er een strijdmiddel in tegen Consumvereine en warenhuizen.

Het verkoopen op crediet nu is een van de grootste zorgen, waaronder de winkelier gebukt gaat en de strijd er tegen is dus toe te juichen. Het stelsel van bons, dat vele winkeliers hier te lande ingevoerd hebben, heeft verschillende nadeelen, b.v. dat men er later in denzelfden winkel slechts waren of soms geld voor kan bekomen, dat de koopers bons van verschillende soort krijgen, die er gewoonlijk dan nog zeer onooglijk uitzien, en dit maakt, dat ze meestal weggegooid worden. Men hecht er niet zooveel waarde aan als aan zegels, die elk een waarde van 1 Pf. hebben, om bij het voorbeeld te blijven, die gelijk zijn aan de rabatzegels, welke men in andere winkels krijgt, en die, als men een zeker getal bijeen heeft, tegen geld kunnen ingewisseld worden. En wie heeft het voordeel van die verloren bons? De winkelier, die zich den schijn gegeven heeft van iets op zijn prijs te hebben laten vallen, maar die toch zeker gewoonlijk zijn prijzen met de waarde van die bons verhoogd heeft.

Zooals ik zeide, men moet rekening gaan houden met het rabatzelsel en daarom is het voor de spaarbanken zaak er goed op te letten en als het oogenblik daarvoor gunstig is het rabatzegelstelsel aan hare werkzaamheden te verbinden. Immers niet tegen te spreken is het, dat het verzamelen van zulke zegels, welke een geldswaarde vertegenwoordigen, een wijze van sparen is en hoe dikwijls zal het geld, dat een zeker aantal zegels vertegenwoordigt, ten slotte niet als inleg op de spaarbank blijven, indien

het aan de spaarbank betaalbaar is. Ook van dit stelsel is dus gebruik te maken om spaarders te vormen en te winnen. Men versta mij niet verkeerd: waar het rabatbonstelsel zijn intree nog niet gedaan heeft, zou ik er niet voor zijn het in te voeren, maar waar het bestaat, daar kan en mag de spaarbank trachten uit dit stelsel nog iets goeds te laten voortvloeien. Doet de spaarbank het niet, dan maakt een gewone bank zich van het bedrijf meester en dan vloeit het op die wijze opgespaarde geld heel gemakkelijk weer tusschen de vingers der verzamelaars van rabatzegels weg.

Hiermede ben ik aan het einde van de taak, welke ik mij gesteld had, gekomen. Ik heb getracht in zoo beknopten vorm als mogelijk was weer te geven, wat mijne aandacht bij de Hannoversche spaarbanken getrokken heeft en daarbij gepoogd slechts dat naar voren te brengen, waarvan de kennismaking m. i. voor het Nederlandsche spaarbankwezen eenige waarde kon hebben.

Resumeerende geef ik als mijn gevoelen te kennen, dat de Nederlandsche spaarbanken in het algemeen verre achter staan bij de Duitsche. Wat het eigenlijke spaarbankbedrijf aangaat, zonder ik daarvan enkele Nederlandsche uit, maar ten aanzien van de tweede functie der spaarbanken: de belegging der gelden, geloof ik, dat vrijwel alle Nederlandsche eens een blik mochten slaan op Duitschland om te trachten met behoud van besliste zekerheid voor de inleggers wat meer te doen aan wat men daar „Heimathpolitik“ noemt, wat meer voor de volkshuisvesting en het volkscredietwezen. Op de groote economische beteekenis van het steunen der landbouwende bevolking (Abbauerstellen) zij in dit verband gewezen.

Verder wijs ik op de groote waarde van de samenwerking der spaarbanken, dit als aansporing om toe te treden tot den pas opgerichten Nederlandschen Spaarbankbond, omdat daardoor bondscontrôle, spaarbankdagen, de oprichting van een orgaan, het overboekingsysteem enz. mogelijk worden.

Ten slotte, overtuigd, dat de groote bloei der Duitsche spaarbanken voor een goed deel te danken is aan de belangstelling, welke de regeering getoond heeft er voor te hebben en aan het feit, dat zij op weinige uitzonderingen na, een

garandeërend lichaam achter zich hebben, meen ik, dat het voor den bloei van ons eigen spaarbankwezen, dus voor onze sparende kleine luyden, hoogst gewenscht zou zijn: 1° dat de regeering zich wat meer aan deze voor de onderste lagen der maatschappij zoo gewichtige instellingen liet gelegen liggen, wat o. a. zou kunnen blijken door eene gematigde wetgeving te dezer zake, 2° dat elke spaarbank de garantie van hare gemeente of van de provincie had. Het komt mij voor, dat de gemeenschap daarmee een welbegrepen eigen belang zou dienen, daargelaten nog dat de risico zeer gering behoeft te zijn en er zelfs eenige kans is op overschotten, welke besteed kunnen worden om aan de verheffing der lagere klassen voort te arbeiden. Voor de spaarders zelf, lieden, die gewoonlijk niet het financieele inzicht hebben om hun overgespaarde centen, welke zij moeilijk bijeenbrengen voor den ouden of den kwaden dag, veilig te beleggen, is het van het hoogste belang, dat de gemeenschap hun een gelegenheid daartoe verschaft, dat bij alle moeilijkheden van hun leven ook niet nog de zorg komt voor de veiligheid van hun klein bezit. Bij onze Arnhemsche Gemeentespaarbank is het daarbij bewezen, dat een gemeenteraad nog wel eens den stoot kan geven tot het aubringen van wenschelijke verbeteringen in het spaarbankbedrijf, waartoe in de sleur vastgeroeste spaarbankbestuurders maar niet konden komen.

Wij hebben in ons land de voor dit denkbeeld, naar ik meen, gelukkige omstandigheid, dat de meeste spaarbanken Nuts-spaarbanken zijn. Het Nut heeft zich eene onsterfelijke verdienste verworven, toen het in het begin der 19e eeuw „om de mindergegoeden te steunen“ overal spaarbanken liet verrijzen. De tijden veranderen, andere behoeften openbaren zich, zou het Nut niet genegen worden bevonden nog een stap op den ook in dit opzicht ingeslagen weg van altruïsme te doen en hare spaarbanken los te laten, zoodat zij gemeente-instellingen kunnen worden, voor zoover dat doenlijk is en — de gemeenten daartoe zouden willen overgaan? Wij gelooven, dat het Nut, zijn verleden getrouw, geen onoverkomelijke bezwaren in den weg zou leggen.

Ook voor de particuliere spaarbanken zou het zich vervormen tot gemeente-instellingen groote waarde hebben, immers al zou daarmee ook een deel der vrijheid van beweging ingeboet

worden, daartegenover staat het groote belang voor de klassen van personen, die haar bezoeken, daartegenover staat ook de zekerheid, dat zij nooit in gebreke zullen behoeven te blijven aan hare verplichtingen te voldoen.

Als het er om gaat, het Nederlandsche spaarbankwezen tot bloei te brengen, de spaaridee bij ons volk te doen groeien, het krachtiger te maken in den strijd om het bestaan, dan mogen geen kleine bedenkingen gewicht in de schaal leggen, dan moeten overheid en spaarbanken de handen in elkaar slaan en met het voorbeeld van Duitschland voor oogen, geloof ik dat men allereerst komen moet tot: zooveel mogelijk spaarbanken gemeente-instellingen.

Arnhem, Nov. 1907.

H. J. HAGELEN.